

Prof. dr hab. Wiesław Bar OFMConv
Instytut Prawa Kanonicznego
Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
e-mail: mswrab@kul.pl

**Opinia w sprawie wniosku dr Anny Słowikowskiej
o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego
w dziedzinie nauk prawnych w dyscyplinie prawo kanoniczne**

1. Podstawa sporządzenia opinii

Powołanie na recenzenta w trybie art. 18a.5.2) ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 27 września 2017 r., poz. 1789 t.j.)

2. Studia i przebieg pracy naukowo-zawodowej Kandydatki

Anna Słowikowska [dane osobowe zawarte są we Wniosku] jest absolwentką dwóch kierunków studiów prowadzonych na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, zwieńczonych uzyskaniem tytułu zawodowego magistra prawa kanonicznego z wyróżnieniem (2008 r., na podstawie pracy magisterskiej *Celebracja eucharystyczna w ujęciu adhortacji apostolskiej Sacramentum Caritatis*; promotor ks. dr. hab. Stanisław Tymosz, prof. KUL) oraz tytułu zawodowego magistra prawa (2010, na podstawie pracy magisterskiej *Zasada współdziałania Kościoła i państwa w dokumentach Soboru Watykańskiego II i w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r.*; promotor ks. dr hab. Piotr Stanisław, prof. KUL).

W 2012 r. odbyła studia podyplomowe w zakresie projektowania dynamicznych stron WWW, na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym KUL.

W 2013 r. na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II uzyskała stopień doktora nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego. Podstawą do przeprowadzenia tego przewodu doktorskiego była rozprawa *Uczestnictwo wiernych świeckich w liturgii Kościoła łacińskiego. Studium kanoniczne*. Promotorem była dr hab. Elżbieta Szczot. Praca ta została opublikowana przez Towarzystwo Naukowe KUL w 2014 r.

Od 1 października 2009 r. dr A. Słowikowska pracowała na stanowisku asystenta w Katedrze Prawa Sakramentów i Instytutów Życia Konsekwowanego w Instytucie Prawa Kanonicznego, Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Pięć lat później, awansowała na stanowisko adiunkta w Katedrze Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego tegoż Instytutu, gdzie pracuje w dniu złożenia wniosku (nadal).

Kandydatka nie ubiegała się uprzednio o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

3. Przebieg postępowania

Procedurę dla niniejszego postępowania określa Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz.U. 2018, poz. 261):

§ 12. 1. Osoba ubiegająca się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, zwana dalej „habilitantem”, składa do Centralnej Komisji wnioski o wszczęcie postępowania habilitacyjnego. 2. Do wniosku o wszczęcie postępowania habilitacyjnego habilitant załącza: 1) kopię dokumentu potwierdzającego posiadanie stopnia doktora; 2) autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych albo artystycznych, w szczególności określonych w art. 16 ust. 2 ustawy, w języku polskim i języku angielskim; 3) wykaz opublikowanych prac naukowych lub twórczych prac zawodowych albo dokumentację dorobku artystycznego wraz z zapisem dzieł artystycznych odpowiednim ze względu na rodzaj dzieła i dokumentacją ich publicznej prezentacji, sporządzone w sposób uwzględniający kryteria oceny osiągnięć określone w przepisach wydanych na podstawie art. 16 ust. 4 ustawy; 4) informacje o: a) osiągnięciach dydaktycznych i sprawowanej opiece naukowej nad studentami, lekarzami w toku specjalizacji lub doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora, o którym mowa w § 2 ust. 2 pkt 3, wraz z wykazem przewodów doktorskich, b) współpracy z instytucjami lub organizacjami będącymi zgodnie z postanowieniami ich statutów towarzystwami naukowymi albo działającymi w zakresie sztuki w kraju lub za granicą, c) odbytych stażach w krajowych lub zagranicznych ośrodkach naukowych lub akademickich, d) działalności popularyzującej naukę lub sztukę; 5) informację o przebiegu postępowania habilitacyjnego lub przewodu habilitacyjnego, jeżeli habilitant ubiegał się uprzednio o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Stosownie do wyżej cytowanych wymagań Kandydatka złożyła wnioski datowany 30 kwietnia 2019 r., zarejestrowany przez Centralną Komisję do Spraw Stopni i Tytułów pod nrem 1-L-10845-2019 dnia 14 sierpnia 2019 r.

Dnia 4 marca 2020 r. podjęła ona decyzję o wyznaczeniu Komisji w postępowaniu habilitacyjnym, którą formalnie przekazano mi 12 lipca br.

4. Spełnienie wymogów ustawowych przez Kandydatkę

Mającą zastosowanie w tym postępowaniu ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, (Dz.U. z 27 września 2017 r., poz. 1789 t.j.) stanowi:

„Art. 16. 1. Do postępowania habilitacyjnego może zostać dopuszczona osoba, która posiada stopień doktora oraz osiągnięcia naukowe lub artystyczne, uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiące znaczny wkład

autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej lub artystycznej oraz wykazuje się istotną aktywnością naukową lub artystyczną. 2. Osiągnięcie, o którym mowa w ust. 1, może stanowić: 1) dzieło opublikowane w całości lub w zasadniczej części, albo cykl publikacji powiązanych tematycznie; 2) zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne; 3) część pracy zbiorowej, jeżeli opracowanie wydzielonego zagadnienia jest indywidualnym wkładem osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego. 3. Obowiązek publikacji nie dotyczy osiągnięć, których przedmiot jest objęty ochroną informacji niejawnych. 4. Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego określi, w drodze rozporządzenia, kryteria oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, biorąc pod uwagę osiągnięcia naukowo-badawcze w dziedzinach nauki i sztuki lub obszarach wiedzy, współpracę międzynarodową, dorobek dydaktyczny i popularyzatorski oraz uzyskane nagrody.

Ad. 16.1: Stopień doktora nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego został nadany Annie Słowikowskiej uchwałą Rady Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II dnia 4 czerwca 2013 r. (kopia w dokumentacji).

Ad. 16.2.1): Kandydatka jako szczególne osiągnięcie, po uzyskaniu doktoratu, wskazała opracowanie *Postulaty Stefana Kardynała Wyszyńskiego w nauczaniu Soboru Watykańskiego II. Źródła inspiracji dla kościelnego prawa konstytucyjnego i publicznego*. Wydawcą jest Towarzystwo Naukowe KUL 2019, s. 281 (ISBN 978-83-7306-917-6). Recenzentami wydawniczymi byli: ks. dr hab. Włodzimierz Broński, o. prof. dr hab. Zbigniew Suhecki OFMConv.

Autorka stwierdziwszy w opracowaniach - różnej rangi - nieobecność „prawnego aspektu działalności Prymasa”, uczyniła go celem swoich badań, zastrzegając, że w tym „studium nie chodzi jednak o ukazanie aktywności Stefana kard. Wyszyńskiego w dziedzinie stosowania prawa, czyli jako rządcy Kościoła, ale o przedstawienie jego wkładu w naukę prawa” (s. 9). Dr Słowikowska trafnie wskazała to, co najważniejsze w temacie: „... w monografii podjęta zostanie próba analizy wkładu S. kard. Wyszyńskiego w rozwój prawa kanonicznego na Soborze Watykańskim II i implikacji tego wkładu we współczesnym prawie, zwłaszcza zaś w jego dwóch dyscyplinach: kościelnym prawie konstytucyjnym i kościelnym prawie publicznym” (s. 10), a konieczne samoograniczenia precyzyjnie zostały wyjaśnione (s. 10-11). Z punktu widzenia obserwatora, należy podkreślić, że wymienione zakresy wyraża też nazwa Katedry, w której Habilitantka prowadzi działalność badawczo-dydaktyczną.

Ponadto *Wstęp* starannie wprowadza w źródła opracowania, istniejącą i wykorzystaną literaturę przedmiotu i pomocniczą. Cenne jest szczegółowe (jak na rodzaj dzieła) wyłożenie zastosowanych metod (s. 12 oraz we wprowadzeniach do poszczególnych rozdziałów); przyznać należy, że adekwatnych do tezy, przedmiotu badań oraz zamierzonego celu (zob. s. 11n).

Cechą rozważań jest ich jakość, a nie ilość stron. Wywody są prowadzone w sposób rzeczowy i merytoryczny. Autorka podjęła problematykę ważną i aktualną, w dobie kolejnych reform w Kościele katolickim, wiążących się z przygotowywaną czy już przeprowadzoną nowelizacją wielu aktów normatywnych i struktur w Kurii Rzymskiej (nadal pozostajemy w oczekiwaniu na zapowiadaną od lat Konstytucję apostolską *Praedicate Evangelium*). Pisząc o aktualności, w odniesieniu do osoby kard. Stefana Wyszyńskiego, nie należy pomijać faktu uznania jego heroicznego cnót i wymaganego cudu za jego wstawiennictwem oraz pierwotnie planowanych uroczystości beatyfikacyjnych na czerwiec tego roku. Warto zauważyć, że zainteresowaniu ośrodków obcojęzycznych sprzyjać ma zamieszczenie streszczeń oraz spisów treści w dwóch językach – francuskim i angielskim (s. 261-275).

Już we *Wstępie* Autorka jasno przedstawiła strukturę monografii, wskazując racje wyboru i tłumacząc podejście do problematyki. Korpus opracowania stanowią trzy rozdziały (od 67 do 80 stron), w każdym po 3 paragrafy, w tym *Podsumowanie*, co z punktu widzenia roli tej części pracy jest zasadne: *Rozdział I* Stefan Kardynał Wyszyński jako Ojciec Soboru Watykańskiego II 1. Udział Stefana kard. Wyszyńskiego w pracach przygotowawczych i organizacyjnych Soboru 2. Udział Stefana kard. Wyszyńskiego w dyskusjach nad schematami procedowanymi w Auli soborowej; 3. Podsumowanie (s. 15-81); *Rozdział II* Postulaty Stefana Kardynała Wyszyńskiego w odnowie kościelnego prawa konstytucyjnego i publicznego na Soborze Watykańskim II 1. Wkład Stefana kard. Wyszyńskiego w odnowę kościelnego prawa konstytucyjnego 2. Wkład Stefana kard. Wyszyńskiego w odnowę kościelnego prawa publicznego 3. Podsumowanie (s. 83-162); *Rozdział III* Soborowe źródła inspiracji w kościelnym prawie konstytucyjnym i publicznym 1. Recepcja soborowego nauczania w kościelnym prawie konstytucyjnym 2. Recepcja soborowego nauczania w kościelnym prawie publicznym 3. Podsumowanie (s. 163-212).

Z uwagi na badany materiał, trzeci podrozdział (podobnie dalsze) w paragrafach 1-2 jest bardzo szczegółowy, ale też pożyteczny dla czytelnika. Z uwagi na obszerną informację o zawartości przedstawioną w Autoreferacie, ograniczam się do elementów oceny.

Układ przedstawionej monografii nie budzi jakichkolwiek zastrzeżeń, co do kompletności i kolejności rozdziałów. Choć korpus zaczyna się niepozornie – od referowania dwóch dokumentów – to przy dobrym wyjaśnieniu we *Wstępie*, jak też spojrzeniu całościowym przynajmniej na *Spis treści*, wątpliwości, co do naukowej refleksji w tej części zostały rozwiane. Autorka nie podąża za schematami ujęć chronologicznych czy przedmiotowych. Sprawnie odkrywa i znaczący ścieżki przebyte i kreśli wiodące do rozwiązań,

z obfitością odniesień aksjologicznych, oczywiście w związku z myślą kard. Stefana Wyszyńskiego.

Zaznaczyć należy, że temat rozprawy nie pojawił się *ad hoc*; jest wynikiem wcześniejszej rzetelnej pracy badawczej Kandydatki nad tą Postacią (zob. Wykaz dorobku habilitacyjnego: współredakcja, s. 2, p. 2; referat na międzynarodowej Konferencji, s. 5, p. 4; sekretarz konferencji międzynarodowych, s. 8, p. 5 i 7; praca translatorska, s. 17, p. 2). W tym miejscu warto przywołać wydarzenie z 2018 r. – odznaczenie Medalem *Stefan Kardynał Wyszyński „Nauczyciel praw Bożych”* (Medalia Stephani Cardinalis Wyszyński „Magister iurum Dei”; zob. Wykaz dorobku habilitacyjnego, s. 11, nagrody: punkt 6). Teraz można zaś powiedzieć, że dr A. Słowikowska jest znawcą i ekspertem w odniesieniu do Osoby i Dzieła Prymasa Tysiąclecia, szczególnie w zakresie Jego wkładu w odnowę i rozwój kanonistyki, w związku z Soborem Watykańskim II i aplikacją jego uchwał.

Przypisy nie podają tylko tytułów źródeł, nie są wyłącznie miejscem na lokowanie cytatów z tychże, ale objaśniają, wprowadzają w problematykę także innych specjalistów, np. od liturgii (zob. przypis 45, s. 30), wskazując na odniesienia historyczne, czy skutki (zob. np. przypisy 50 i 511, s. 34). Trafnie odsyła do źródeł pierwszych oraz pozycji bibliograficznych.

Charakterystyczne są szerokie *Podsumowania*, porządkujące wielowątkowe refleksje, teksty, wypowiedzi, postulaty Prymasa (w I rozdz. s. 75-81; w II rozdz. s. 158-162; rozdz. III – s. 208-212). *Zakończenie* do całości jest krótsze od każdego z nich; nie jest powieleniem treści tychże, lecz zawiera oceny, wyważone, uwzględniające uwarunkowania, wyrażone oszczędnie, ale w stopniu wystarczającym dla rozumienia kwestii. Przeprowadzone analizy, zwieńczone katalogami spraw i postulatów doprowadziły do *Zakończenia*, które upewnia w przekonaniu, że Kandydatka posiada umiejętność tworzenia syntez, także przy wielowątkowości i różnorodności obszernego, treściowo rozproszonego materiału badawczego. Podstawą uzyskania tego efektu było sprawne pogrupowanie zagadnień, na które zwracał uwagę kard. Wyszyński oraz trafny wybór dwóch tematów: kościelnego prawa konstytucyjnego oraz publicznego. Do badania pozostałych zagadnień zaprasza Kandydatka innych kanonistów.

Podkreślić należy, że Autorka książki sprawnie porusza się w źródłach oraz w literaturze. Bibliografia zajmuje 43 strony. Dominują źródła (s. 217-244), pogrupowane według ważności i autorstwa. Zestawienie dokumentuje ogrom pracy wykonanej przez Habilitantkę. Również poziom edytorski dodatkowo zachęca do lektury tej interesującej

monografii. Przeoczenia w korekcie nie szkodzą tej opinii. Narracja przypomina – zwłaszcza w rozdz. I - język mówiony, stąd zapewne również sformułowania:

- „drobiazgowej analizy”...(s. 15). Według SJP *drobiazgowy* to „1. szczegółowy, dokładny; skrupulatny”, ale też „2. mało znaczący, nieważny; błahy, drobny”;

- „W tzw. międzyczasie” ... (s. 16). W SJP występuje w *międzyczasie*, od słownika ortograficznego z 2001 poczynając; dotychczas statusu takiego w pisowni nie zyskał format w *tzw. międzyczasie*.

Wystawiając ocenę ogólną należy stwierdzić, że język prawny i prawniczy przedstawianej monografii nie budzą wątpliwości, nawet gdy z uwagi na materię (prawo kanoniczne, z warstwą teologiczną) i okoliczności jej rozważania (zgromadzenie - Sobór), jak też pastoralnego klimatu myślenia i redagowania postulatów (kard. Wyszyński), niekiedy tracą na wyrazie.

Oceniając wskazane przez Kandydatkę osiągnięcie naukowe, należy potwierdzić, że stanowi ono znaczny wkład w rozwój dyscypliny naukowej – prawo kanoniczne. Umiejętnie został sformułowany zakres badawczy; dobrze wykorzystano źródła i literaturę; przy zastosowaniu należycie obranych metod przeprowadzono analizę, zwieńczoną trafną syntezą. Na uwagę zasługuje sposób argumentacji, według myśli Stefana kard. Wyszyńskiego (por. s. 201). Autorka wykazała się też dobrym przygotowaniem z zakresu metodyki i metodologii pracy naukowej (nie tylko prawa kanonicznego), jak też opanowaniem metody – świadomego stosowania sposobu działania prowadzącego do uzyskania planowanego rezultatu, czego wyrazem jest prezentowane opracowanie.

Wreszcie, nie można pominąć prowadzonych rozważań aksjologicznych. Są one bowiem niezbędne w każdym opracowaniu, w tym prawniczym, a nieodzowne w powiązanim z kanonistyką. W ocenianym dziele, uprzywilejowane miejsce znalazły one w rozdziale drugim.

Ad 16.2.2): zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne – *nie dotyczy*;

Ad 16.2.3): Oczywistą rzeczą jest, że zatrudnienie na uczelni wiąże się z zainteresowaniami kandydata, wpływa też na podejmowaną przez niego problematykę badawczą, podobnie jak potrzeby dydaktyczne instytucji, zwłaszcza gdy osoba jest dyspozycyjna. Tak jest w przypadku dr Anny Słowikowskiej.

Pierwszym obszarem badawczym było prawo o uświęcającym zadaniu Kościoła. Jednak wiodącym zostały: kościelne prawo publiczne oraz konstytucyjne, zwłaszcza po zmianie afiliacji w 2014 r.

Należy podkreślić, że Kandydatka publikuje w uznanych tytułach czasopism, znajdujących się na listach ministerialnych z grupy B (12 artykułów, w tym 2 w j. angielskim), grupy C (1); ponadto jeden artykuł w czasopiśmie spoza listy, za to w języku czeskim. W dorobku wykazała też 3 artykuły w monografiach recenzowanych, z tego dwa w językach obcych - angielskim i ukraińskim.

W najliczniejszej tematycznie grupie – z kościelnego prawa konstytucyjnego (9 artykułów) znajdujemy teksty poświęcone dylematom językowym przy tworzeniu oraz interpretacji norm z tego zakresu: pojęcie *munus* (*Interpretacja pojęcia munus w Konstytucji dogmatycznej o Kościele Lumen gentium*, „Roczniki Humanistyczne” 63 (2015), z. 8, s. 125-145), rozumienie funkcji (*Funkcje specjalnie powierzone proboszczowi*, „Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich” 25 (2015), nr 28, s. 79-95), przynależność konfesyjna i obrządkowa (*The Legal Meaning of the Notions: Affiliation, Ritual, Rite, Ryt, and Tradition*, w: *The Enrollment to the Catholic Church*, red. Stanisław Kawa, Agnieszka Romanko, Mirosław Sitarz, Anna Słowikowska, Libreria Editrice Vaticana, Roma 2017, s. 11-30).

Interesująco prezentują się artykuły dotyczące interpretacji kan. 222 § 1 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. Wywody dr Anny Słowikowskiej brzmią - nie tylko z uwagi na poziom naukowy, ale także jako osoby świeckiej - przekonywująco: *Podstawy odpowiedzialności wiernych za materialne potrzeby Kościoła*, „Teki Komisji Prawniczej. Polska Akademia Nauk Oddział w Lublinie” t. X (2017), s. 213-231; *Podstawy prawne odpowiedzialności wiernych za materialne potrzeby Kościoła*, „Kościół i Prawo” 6 (19) 2017, nr 2, s. 123-141. Tytuły różnią się tylko jednym słowem „prawne”, ale opracowania zarówno w strukturze, jak też treści są odrębne, dlatego słusznie w wykazie zostały ujęte osobno (s. 3, poz. 8-9).

Śledzenie aktualnych wydarzeń i dostrzeganie rodzących się potrzeb w obszarze prawa, w tym prawa kanonicznego, jest cechą stałą Kandydatki. Na przykład papież Franciszek listem apostolskim m.p. *Humanam progressionem* z 17 sierpnia 2016 r. utworzył z dniem 1 stycznia 2017 r. Dykasterię ds. Integralnego Rozwoju Człowieka. Ta po przekształceniach wydała 1 czerwca 2018 r. dokument „*Dar lo mejor de uno mismo*”. *Documento sobre la perspectiva cristiana del deporte y la persona humana del Dicasterio para los Laicos, la Familia y la Vida*. W zakresie katolickiej edukacji i wychowania rola

sportu jest stale obecna, także współcześnie. W nauce prawa kanonicznego - słabo, a przynajmniej w obowiązującym Kodeksu Prawa Kanonicznego - prawie niedostrzegana. Dr A. Słowikowska postanowiła to zmienić, wykorzystując treść kanonów 210, 211 i 217. Efektem jest artykuł *Dekodowanie regulacji dotyczących aktywności sportowej wiernych z przepisów odnoszących się do ich obowiązków i praw* („Teka Komisji Prawniczej. Polska Akademia Nauk Oddział w Lublinie” t. XI (2018), nr 1, s. 373-387).

Celom formacyjnym dobrze mogą służyć badania nad uczestnictwem wiernych świeckich w liturgii. Poza treścią na taką rolę wskazują miejsca i tytuły, w których ukazały się dwa artykuły: 1) w wersji polskiej i czeskiej - *Od święcenia do posługi. Akolita w ustawodawstwie Kościoła łacińskiego*, „Studia Redemptorystowskie. Pismo naukowe Prowincji Warszawskiej Redemptorystów” 16 (2018), s. 409-422; *Služba lektora ve všeobecném zákonodárství latinské církve*, „Studia Theologica” 20 (2018), č. 3, s. 99-116; 2) *Partycypacja w liturgii konkretyzacją prawa wiernych do sprawowania kultu Bożego*, w: *Partycypacja społeczna i ekonomiczna w administracji*, red. Piotr Zamelski, Oficyna Wydawnicza Politechniki Opolskiej (Opole 2015, s. 169-176).

Inny nurt badań Kandydatki to kościelne prawo publiczne. Zainteresowanie materialnym prawem kanonicznym w tym zakresie związane jest ze źródłami Soboru Watykańskiego II. Już 6 lat przed wydaniem opracowania przedstawionego w tym postępowaniu jako szczególne osiągnięcie, ukazał się drukiem artykuł *Origin of principle of cooperation between the Catholic Church and the State in preparatory documents for the Second Vatican Council. Outline* („Teka Komisji Prawniczej. Polska Akademia Nauk Oddział w Lublinie” t. VI (2013), s. 152-168). Zagadnienie to rozpatrywała również w powiązaniu ze źródłami materialnymi polskiego prawa konstytucyjnego - *Geneza zasady współdziałania Kościoła i państwa w projektach Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku* („Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego” t. VIII, 10 (2) 2013, s. 77-109). Rok później ukazał się artykuł *Soborowa zasada współdziałania Kościoła i państwa w kontekście zasad ją warunkujących* („Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego” t. IX, 11 (2) 2014, s. 31-62). Powrót do tego nurtu badań, potwierdzony kolejnymi publikacjami, nastąpił w 2018 r. Na Ukrainie opublikowano artykuł dr A. Słowikowskiej o wkładzie biskupów państw komunistycznych do nauczania Soboru Watykańskiego o relacjach Kościół – państwo: *Внесок єпископів блоку комуністичних держав у навчання другого Ватиканського Собору на тему церковно-державних*

відносин (w: *Церковно-державні Відносини в Україні*, red. Станіслав Кава, Мірослав Сітаж, Агнешка Романко, Анна Словіковська, Видавництво Святого Павла, Львів 2018, s. 59-91).

Kandydatka nie tylko ustala terminy, bada źródła materialne, by poprawnie wyjaśniać i aplikować obowiązujące przepisy, dokonuje syntez, ale również odważnie polemizuje, czego wyrazem są artykuły *After-birth abortion – critical analysis of the legal aspect*, „Teki Komisji Prawniczej. Polska Akademia Nauk Oddział w Lublinie” t. IX (2016), s. 218-226 oraz *Aborcja po urodzeniu w kontekście prawa naturalnego*, „Journal of Modern Science” 4 (35) 2017, s. 33-50. Inspirację, okoliczności ich powstania wyjaśnia Autorka m.in. w Autoreferacie (s. 13).

Pierwszym w kolejności zainteresowań nurtem badań pozostaje sakramentalny - nie zarzucony po zmianie stanowiska i przynależności do katedry – reprezentowany przez art. *Regulacje prawne dotyczące sprawowania Eucharystii przez kapłana uzależnionego od alkoholu*, „Roczniki Nauk Prawnych” 24 (2014), nr 3, s. 99-122 oraz *Sakrament chrztu dzieci a kan. 843 § 1 Kodeksu prawa kanonicznego*, „Studia Redemptorystowskie. Pismo naukowe 14 Prowincji Warszawskiej Redemptorystów” 14 (2016), s. 413-429. Jest to refleksja naukowa odważna, o ukierunkowaniu praktycznym. Tę umiejętność formowania własnych poglądów i opinii wykazuje również w innych opracowaniach.

Habilitantka wskazuje w Autoreferacie autorstwo przygotowanych, ale „nieopublikowanych jeszcze” 33 haseł w Leksykonie Prawa Kanonicznego (s. 14). Taki był stan przed rokiem, w chwili składania Wniosku. W lecie 2019 r. zaszła zmiana. Dlatego dorobek ten powinien być również zaliczony. Celem uzupełnienia dokumentacji stwierdzam, że *Leksykon Prawa Kanonicznego*, red. M. Sitarz, Lublin 2019, wydany przez Stowarzyszenie Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, zawiera następujące hasła opracowane przez dr A. Słowikowską: adoracja eucharystyczna (kol. 40-44); akolita (kol. 73-83); altaryzista (kol. 11); Antykamera Papieska (kol. 130-131); aplikacja Mszy (kol. 137-140); apostołskie błogosławieństwo (kol. 150-159); asysta (kol. 198-200); ceroferariusz (kol. 403-405); binacja (kol. 287-292); błogosławieństwo (kol. 345-349); celebra (kol. 367-369); celebrans (kol. 369-371); dyspozycja do przyjęcia sakramentów (kol. 641-647); funkcja liturgiczna (kol. 827-831); indyferentyzm (kol. 929-931); katechista (1181-1186); komentator (kol. 1272-1275); koncelebra (kol. 1291-1294); kongres eucharystyczny (kol. 1342-1346); księgi liturgiczne (kol. 1501-1504); kult (kol. 1519-1525); lektor (kol. 1575-1587); liturgiczne posługi (kol. 1604-1608); parafialny kościół (kol. 2080-2081);

procedencja (kol. 2228-2230); promotor synodu (kol. 2338-2340); Rada do Spraw Apostolstwa Świeckich (kol. 2428-2432); „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” (kol. 2528-2530); scrutinium (kol. 2573-2576), syndyk apostolski (kol. 2695-2697, z M. Grochowina); szafarz nadzwyczajny (kol. 2728-2731); szafarz sakramentów (kol. 2731-2734); 33) wiatyk (kol. 2901-2903). W większości przypadków hasła są obszerne, według ich Autorki zajmują ok. 7 arkuszy wydawniczych (Autoreferat, s. 14). Powstawały na bazie wymagających źródeł i obszernej literatury.

Warto zwrócić uwagę na fakt, że dr A. Słowikowska nie tylko sama pisze i publikuje, ale również wspomaga w tym innych. Sporządziła recenzje wydawnicze dla 9. publikacji (zob. Wykaz, P, s. 14). Uczestniczy w pięciu kolegiach redakcyjnych, a w dwóch pełni funkcję sekretarza: „Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich” (od 2010 r., członek kolegium redakcyjnego); „Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego” (od 2011 r., członek kolegium redakcyjnego), „Kościół i Prawo”, (od 2012 r., członek kolegium redakcyjnego); „Roczniki Nauk Prawnych” (od 2013 r., (sekretarz i członek komitetu redakcyjnego)); „Teka Komisji Prawniczej. Polska Akademia Nauk Oddział w Lublinie” (od 2013 r., członek i sekretarz komitetu redakcyjnego). Wszystkie z tych czasopism znajdują się na kolejnych wykazach ministerialnych - lista B (zob. Wykaz, s. 12).

Nie sposób pominąć współredakcji 3 książek, w tym dwóch wydanych poza Polską: *The Enrollment to the Catholic Church*, red. Stanisław Kawa, Agnieszka Romanko, Mirosław Sitarz, Anna Słowikowska, Libreria Editrice Vaticana, Roma 2017; *Церковно-державні Відносини в Україні*, red. Станіслав Кава, Мірослав Сітаж, Агнешка Романко, Анна Словіковська, Видавництво Святого Павла, Львів 2018; *Stefan Wyszyński Prymas Tysiąclecia – absolwent KUL ... kandydat na ołtarze*, red. Mirosław Sitarz, Anna Słowikowska, Agnieszka Romanko, Stowarzyszenie Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 2017.

Kandydatka była wykonawcą (autorką haseł) w projektach finansowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego: *Leksykon Prawa Kanonicznego*, nr NN110209638; *Dokończenie edycji 20-tomowej Encyklopedii Katolickiej*, nr 11H 11 011980 oraz we współpracy z Uniwersytetu Trnawie - z Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego - *Registration of Churches and Religious Societies*; nr rejestracyjny ID: 21730060 (zob. pełny Wykaz, s. 4).

Uczestniczyła też w przygotowaniu dwóch innych projektów: w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki 2016-2019, moduł: „Dziedzictwo narodowe”, priorytetowy obszar badawczy: Konkurs II/2018 (w roli przyszłego wykonawcy), zaś jako kierownik w konkursie Narodowego Centrum Nauki, podtyp: Sonata 14, projekt badawczy pt. Kościół jako instytucja samofinansująca się (zob. Autoreferat, s. 14-15).

Powyższe dane wskazują, że dr Słowikowska publikowała swoje prace naukowe w dobrze ocenianych czasopismach; w ramach powstawania współautorskich prac naukowych odgrywała znaczącą rolę (w Wykazie publikacji – plik 05 - precyzyjnie podaje udział własny); przygotowywane i realizowane projekty wskazują na istotną aktywność naukową.

Na podstawie *Wykazu publikacji*, stanowiącego załącznik do Wniosku Kandydatki, liczba cytowań publikacji według Web of Science (WoS) wyniosła 4, według bazy Google Scholar 18; Index Hirscha według bazy Web of Science (WoS) 1, a według bazy Google Scholar 2. Biorąc pod uwagę upływ czasu od dnia opracowania Wniosku, dane te w dniu 27 lipca 2020 r. przedstawiały się następująco: Liczba cytowań publikacji według bazy Web of Science (WoS): 8; Liczba cytowań publikacji według bazy Google Scholar: 24. Zauważyć należy, że to kryterium w ocenie dorobku ma charakter pomocniczy, rozważany z odniesieniem do dyscypliny.

Ad 16.3. „Obowiązek publikacji nie dotyczy osiągnięć, których przedmiot jest objęty ochroną informacji niejawnych” – *nie dotyczy Kandydatki.*

Ad 16.4. Wskazane rozporządzenie w § 12.4 podaje, że istotne są również informacje o:

„a) osiągnięciach dydaktycznych i sprawowanej opiece naukowej nad studentami, (...), b) współpracy z instytucjami lub organizacjami będącymi zgodnie z postanowieniami ich statutów towarzystwami naukowymi albo działającymi w zakresie sztuki w kraju lub za granicą, c) odbytych stażach w krajowych lub zagranicznych ośrodkach naukowych lub akademickich, d) działalności popularyzującej naukę lub sztukę”.

ad a) osiągnięcia dydaktyczne i opieka naukowa

Do dnia złożenia wniosku Kandydatka prowadziła w jednostce macierzystej zajęcia dydaktyczne – wykłady, ćwiczenia, proseminaria, konwersatoria – z 16 przedmiotów: 1) ćwiczenia *Prawo sakramentów świętych*; 2) ćwiczenia *Prawo zakonne*; 3) ćwiczenia *Normy o chrześcijanach*; 4) ćwiczenia *Technologie informatyczne w administracji publicznej*; 5) ćwiczenia *Historia ustrojów państw*; 6) ćwiczenia *Zarys prawa kanonicznego*; 7) laboratorium *Informatyka prawnicza*; 8) laboratorium *Informatyka w administracji*; 9)

proseminarium; 10) konwersatorium *Metodologia prawa kanonicznego*; 11) wykład *Legislacja administracyjna*; 12) wykład *Instytuty świeckie*; 13) wykład *Normy o chrześcijanach*; 14) wykład *Prawo konkordatowe*; 15) wykład *Metodologia prawa kanonicznego*; 16) wykład *Ustrój hierarchiczny Kościoła* (Autoreferat, s. 16, Wykaz dorobku habilitacyjnego, s. 19).

Adiunkt A. Słowikowska recenzowała 29 prac magisterskich (zob. Wykaz, s. 19-21). Była promotorem pomocniczym w zakończonym przewodzie doktorskim, nadal pełni takie zadanie w dwóch przewodach otwartych (zob. Wykaz, K) 1-3, s. 13).

Do tej grupy osiągnięć należy zaliczyć jej funkcję koordynatora wspierającego sekcji prawa kanonicznego w Klinice Prawa.

Duży walor dydaktyczny, formacyjny miały referaty, prelekcje Kandydatki, znajdujące wyraz także w publikacjach. Z oczekujących na nie wymieniono: *Kształtowanie się przepisów prawnych dotyczących chrztu dzieci w niebezpieczeństwie śmierci* oraz *Fetus abortivus jako podmiot duchowych dóbr Kościoła*. Wykaz dorobku habilitacyjnego (I, s. 4-7) obejmuje 5 referatów na konferencjach międzynarodowych (Lublin, Lwów, Warszawa) i 8 na ogólnopolskich (Lublin, Katowice, Toruń, Warszawa). Z tych oraz innych wydarzeń opublikowała 18 sprawozdań (Wykaz, s. 14-16). Dokonała też dwóch opublikowanych przekładów źródeł – zob. *Prace translatorskie* (Wykaz, s. 17).

ad b) współpraca z instytucjami lub organizacjami będącymi zgodnie z postanowieniami ich statutów towarzystwami naukowymi

Od roku 2006 Kandydatka jest członkiem zwyczajnym Stowarzyszenia Kanonistów Polskich, a od 2009 r. Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Po uzyskaniu doktoratu, w 2013 r. została przyjęta do Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego – Wydział Nauk Prawnych; aktualnie jest jego członkiem współpracownikiem. Od 2015 r. przynależy do Komisji Prawniczej Polskiej Akademii Nauk Oddział w Lublinie (zob. Wykaz, H, s. 12).

Już samo zestawienie konferencji organizowanych i współorganizowanych, czynne uczestnictwo w tychże oraz ról pełnionych w czasopismach wydawanych przez te towarzystwa, wskazuje, że jest to członkostwo znaczącego zaangażowania.

Kandydatka współorganizowała międzynarodowe konferencje naukowe – 8 (Lublin, Łomża, Lwów - we współpracy z Instytutem Teologicznym im. Św. Józefa Bilczewskiego) oraz ogólnopolskie – 8 (Lublin, Włocławek, Poznań, Rzeszów; zob. Wykaz, s. 7-11).

ad c) odbyte staże w krajowych lub zagranicznych ośrodkach naukowych lub akademickich

Oprócz wyżej podanej informacji o współpracy międzynarodowej, Kandydatka uczestniczyła w realizacji grantu z Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego. Prowadziła kwerendy naukowe w Bibliotece Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego (10-14 lutego 2014 r.) oraz w Archivum Secretum Apostolicum Vaticanum (10-14 września 2018 r.).

ad d) działalność popularyzująca naukę

Do tej grupy niewątpliwie zaliczyć należy redagowanie rubryki *Nowości wydawnicze polskich kanonistów*, w czasopiśmie „Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich”, *Nowości wydawnicze Członków Stowarzyszenia* w „Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego”, jak też noty biograficzne o kanonistach, nekrologi (3) członków tego Stowarzyszenia. Łącznie 18 pozycji.

Publikowała również informacje na temat działalności organizacji studenckich: *Koło Naukowe Studentów Prawa*; *Koło Naukowe Studentów Administracji*; *Koło Naukowe Studentów Europeistyki „Euro-KUL”*; *Koło Naukowe Studentów Prawa w Biznesie*; *Uniwersytecka Poradnia Prawna*; *Samorząd. Rada Wydziałowego Samorządu Studentów Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji* (zob. Wykaz, s. 17-19).

Warto zauważyć, że wśród motywów przyznania Kandydatce nagród rektorskich, aż w pięciu przypadkach wskazano m.in. popularyzację nauki (zob. Autoreferat, s. 17-18).

Jest współautorką 4 opinii prawnych, sporządzanych na zlecenie organów państwowych i kościelnych (zob. Autoreferat, s. 15).

Działalność organizacyjna

Kandydatka w Autoreferacie, na str. 16-17 podaje listę najważniejszych zadań organizacyjnych podejmowanych w ramach Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji oraz jego jednostek organizacyjnych. Poza sprawnością organizacyjną, znajdującą wyraz w działaniach już wyliczonych, odnotuję zadanie najważniejsze, najbardziej odpowiedzialne (moim zdaniem): pełnienie funkcji sekretarza Rady Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji w latach 2013-2017. Dr Słowikowska sama złożyła rezygnację z tej funkcji chcąc zająć się projektem badawczym, ale do końca istnienia Rady (30 września 2019 r.) pozostawała w jej składzie jako przedstawiciel młodszych pracowników nauki.

Podsumowując tę część dokonań, należy pozytywnie ocenić osiągnięcia dr Anny Słowikowskiej w obszarach: dydaktycznym, organizacyjnym i popularyzacji nauki.

5. Konkluzja

Wziąwszy pod uwagę oceny wyżej przedstawione, stwierdzam, że:

- rozprawa wskazana przez Kandydatkę - jako szczególne osiągnięcie - jest monografią naukową, według przyjętych kryteriów;

- pozostały dorobek naukowy - zróżnicowany w formach i treści - spełnia kryteria ustawowe i dowodzi umiejętności trafnego dostrzegania i diagnozowania problemów naukowo-badawczych;

- w całości potwierdza duże kompetencje naukowe Habilitantki;

- powyższy dorobek oraz osiągnięcia dydaktyczne, popularyzatorskie, we współpracy międzynarodowej a także sprawność organizacyjna, w tym redakcyjna, świadczą o wszechstronności oraz dojrzałości naukowej Kandydatki – ma wycucie naukowe wagi oraz znaczenia podejmowanych kwestii;

dlatego popieram wniosek dr Anny Słowikowskiej o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Lublin, dnia 20 sierpnia 2020 r.

